YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

27.10.2021 VVTDno-2021-1399

Eduskunta
Lakivaliokunta

LaV@eduskunta.fi

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä HE 7/2021 vp. rikoslain muuttamiseksi

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä rikoslain muuttamiseksi. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävänä on yhdenvertaisuuslain (1325/2014) noudattamisen valvonta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää ehdotusta sukupuolen lisäämisestä rikoslain koventamisperusteeksi kannatettavana. Perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen näkökulmasta hallituksen esitys on kuitenkin valitettavan puutteellinen. Yhdenvertaisuusvaltuutettu ilmaiseekin huolensa siitä, että hallituksen esityksessä suljetaan sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset uudistuksen ulkopuolelle. Hallituksen esityksessä sukupuolen binäärinen mies/nais -käsittelytapa ei myöskään vastaa sitä, miten sukupuoli määritellään esimerkiksi Suomea sitovan Istanbulin sopimuksen 3 artiklassa. (Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta)

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan rikoslain 6 luvun 5 §:n mukaiseksi koventamisperusteeksi säädetään rikoksen tekeminen sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta. Hallitusohjelmassa todetaan lisäksi, että erityistä huomiota kiinnitetään heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien turvaamiseen. Esimerkiksi sukupuolivähemmistöjen asemassa todetaan olevan edelleen vakavia puutteita. (3.3.1. Oikeusvaltion kehittäminen, s. 85)

YK:n ihmisoikeuskomitea suositteli keväällä 2021 Suomea vahvistamaan toimiaan kaikkinaisen seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän, väkivallan ja sosiaalisen stigmatisoinnin lopettamiseksi sekä varmistamaan tällaisten tekojen uhreille pääsyn tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin. (CCPR/C/FIN/CO/7, § 21 a)

Yhdenvertaisuusvaltuutetun käsityksen mukaan hallituksen esityksestä syntyy virheellinen kuva, että sukupuolivähemmistöihin liittyvä juridinen määrittely olisi jäsentymätöntä. Sukupuoli-identiteettiä ja sukupuolen ilmaisua koskevat määritelmät ovat olleet osa tasa-arvolakia (laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609) vuodesta 2015 alkaen. Jo ennen vuoden 2015 lainuudistusta tasa-arvovaltuutettu tulkitsi tasa-arvolain antavan suojaa sukupuoleen perustuvalta syrjinnältä myös sukupuolivähemmistöjen osalta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää ilmeisenä, että esimerkiksi transihmiseen, transvestiittiin tai intersukupuoliseen ihmiseen kohdistetusta väkivallanteosta on jäsennettävissä tekijän mahdollinen sukupuoleen liittyvä vihamotiivi, jos tällainen on olemassa. On sen sijaan koulutuksellinen asia, että lakia soveltavat viranomaiset tuntevat voimassa olevan lainsäädännön ja siihen liittyvän termistön. Samalla on pyrittävä varmistamaan, että vähemmistöihin kuuluvat ihmiset voisivat kokea viranomaisessa asioinnin turvalliseksi jouduttuaan rikoksen uhriksi.

Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset ovat tutkimustiedon mukaan erittäin haavoittuvassa asemassa, ja heillä on korostunut riski joutua sukupuoleen liittyvän syyn vuoksi syrjinnän, häirinnän tai väkivallan uhriksi (esimerkiksi FRA 2020 A Long way to go for LGBTI equality). Valtuutettu pitäisi epäjohdonmukaisena, mikäli sukupuolivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä ei huomioitaisi nimenomaisesti rikoslain koventamisperusteissa, ja siten

pyrittäisi varmistamaan suojelua sellaisilta rikollisilta teoilta, joiden motiivina on sukupuoleen perustuva viha.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitääkin julkiselle vallalle kuuluvan perus- ja ihmisoikeuksin turvaamisvelvoitteen näkökulmasta perusteltuna, että eduskunta sisällyttäisi sukupuoli-identiteettiä ja sukupuolen ilmaisua koskevat maininnat nimenomaisesti ehdotettuun rikoslain teonkuvaukseen.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman

Ylitarkastaja Jussi Aaltonen